

Faktaark fremmede arter

Kjempebjørnekjeks/Tromsøpalme

Orientering om arten

Kjempebjørnekjeks/Tromsøpalme *Heracleum mantegazzianum* /*Heracleum persicum*

Kjempebjørnekjeks ved bybanestoppet Florida, ned mot Store Lungegårdsvann. Foto: Sarah K. Skouen

Kjempebjørnekjeks og tromsøpalme hører til skjermplantefamilien, og de artene utgjør de to største staudene i Europa. Kjempebjørnekjeks og tromsøpalme er svært like og kan være vanskelige å skille fra hverandre da det også finnes mellomformer. Tromsøpalme er vanligvis noe mindre enn kjempebjørnekjeks, oftest 1-2 meter i høyde og stengeldiameter på 5 cm. Størrelse på blad er likevel mye av det samme som hos kjempebjørnekjeks. Vanligste forvekslingsart i Norge er kystbjørnekjeks *Heracleum sphondylium*. Kystbjørnekjeks er imidlertid vesentlig mindre i størrelse når en ser på blad, stengel og høyde. Andre forvekslingsarter er kvann *Angelica archangelica* og sløke *Angelica sylvestris*, men her er også plantene vesentlig mindre i størrelse (meterhøye) og blomstene er ikke rent hvite. Kystbjørnekjeks, kvann og sløke er stedeigne arter for Norge.

Kjempebjørnekjeks blir 1,5-4 meter høy, stengelen opp til 10 cm tykk og bladene kan bli meterlange. Bladene danner en rosett av store trekoplete eller finnete blad med langt tilspissede fliker.

Kjempebjørnekjeks, bladrosett. Foto: Sarah K. Skouen

Etter et 2-4 år vokser det opp en kraftig stengel, med flere stengelblad og et grenet system av skjærmer; en stor hovedskjerm og noe mindre sideskjærmer. Hovedskjermen er sterkt hvelvet og blir vanligvis 0,5 meter bred. Nedre del av stengel og bladskaft er ofte rødflekket. Planten er to- eller flerårig. Tromsøpalme er flerårig, og i sin typiske form er bladene også finnete men med kortere tilspissete fliker, og skjærmen en flatere og mindre hvelvet. Hver plante kan produsere opp til 40-50 000 frø. De fleste frøene havner på bakken nær morplanten, men frøene kan også spres med vann og vind. Planten dør vanligvis etter blomstring (den er engangsblomstrende). Frøene danner frøbank, og kan være spiredyktige i minst 7-8 år. Kjempebjørnekjeks formerer seg kun med frø, mens tromsøpalme også spres vegetativt med rot- og stengelbiter.

Kjempebjørnekjeks i knopp, Gaupåsvannet. Foto: Alf Tore Mjøs

Problem

Der kjempebjørnekjeks/tromsøpalme etablerer seg, danner den etter hvert tette bestander som utkonkurrerer all annen vegetasjon. Fordi arten kan etablere seg i en rekke naturlige miljøer, og sprer seg raskt, kan den på sikt utradere betydelige arealer med opprinnelig vegetasjon. Der arten etablerer seg langs vassdrag, fører den til økt erosjon da den nakne jorda lett vasket ut ved høst- og vårflommer etter at planten selv visner ned hver høst. Arten ble innført på 1800-tallet til Europa som park- og hageplante. I flere land i Nord- og Mellom-Europa har arten spredd seg enormt, og kjempebjørnekjeks er listet blant de 100 mest invaderende fremmede artene i Europa. I Norge har den spredd seg i sterkt økende grad de siste 30 – 50 årene, særlig på Sør- og Østlandet. På Vestlandet har kjempebjørnekjeks/tromsøpalme enda en noe begrenset utbredelse, men er i begynnende spredning.

Bekjempelsesstrategi

Det er ulike måter for gjennomføring av bekjempelse, men målet er at ingen planter skal rekke å utvikle formeringsdyktige frø. Blomsterstand som er i ferd med å blomstre må kuttes av for at det ikke skal dannes frø. I tillegg bør stengelen kuttes opp for å svekke planten. Hvis noen av blomsterstandene har begynt å danne modne frø, må disse fraktes i sekk og leveres til forbrenning.

Forsiktighetsregler

Plantesaften er fototoxisk (giftig), dvs. at man får skader på hud der den er eksponert for plantesaft og sollys. Erfaringsmessig kan skadene opptre forskjellig:

1. Solforbrenningslignende skader, rød og irritert hud. Behandling: unngå soleksponering i noen dager. Huden behandles som ved solforbrenningsskader.
2. Blemmer, ser ut som andregrads forbrenning av hud. Små væskefylte blemmer, til større områder med væskefylte blemmer. Behandling: som andregrads forbrenning. Når blemmene sprekker er huden eksponert for infeksjon. Kontakt evt. lege for resept på lindrende og infeksjonshindrende salve.
3. Varige pigmentforandringer i huden. Oppstår erfaringsmessig i etterkant av store blemmer. Pigmentforandringen kan leges over tid, men det er observert pigmentforandringer også etter to år. Kontakt hudlege.

Ved arbeid med planten:

- Heldekkende eller tykke arbeidsklær/regntøy, gummistøvler, gummihansker og solbriller.
- Unngå at plantedeler eller plantesaft kommer i ansiktet. Skyll rikelig med vann når plantesaft eller plantedeler kommer i kontakt med hud.
- Dusj etter endt arbeidsøkt og vask tøy og redskaper, da plantesaften virker oksyderende.